

Dr. Malét-Szabó Erika r. alezredes:

A szilárd erkölcsiség mérésének lehetséges helye és szerepe a rendvédelemben

A tanulmány az ÁROP-2.2.17-2012-2013-0001 azonosító számú, „Új közszolgálati életpálya” elnevezésű kiemelt projekt (a továbbiakban: Projekt) 2015. évi tevékenységeinek a keretében végrehajtott „*Az erkölcsi értékrend és a személyiség közötti kapcsolat vizsgálati szempontjai*” című kutatás jelentősebb eredményeit ismerteti röviden. A kutatások végrehajtására, valamint eredményeire vonatkozó részletes információk, elemzések és értékelések a Projekt keretében megjelent azonos című tanulmánykötetben⁵⁴ olvashatóak.

A kutatás elsődleges célja a Projekt keretében korábban kidolgozott, a 13 új vezetői alapkompenciára épülő egységes belügyi vezető-kiválasztási rendszer és – Magyarország nemzetközi kötelezettségvállalásából fakadó aktuális feladata – a korrupcióellenes tevékenység összehangolása volt annak érdekében, hogy az eredmények a belügyi szervek kiválasztási és képzési rendszerébe szervesen beépülhessenek.

A kutatási cél megvalósítása érdekében a vonatkozó hazai és nemzetközi szakirodalom, valamint gyakorlati tapasztalatok áttekintésén és összegzésén túl több empirikus kutatás is megvalósult a *szilárd erkölcsiség* – mint a korrupciós kihívásnak ellenállni képes személyiségjellemző – fogalmának definiálása, a hazai és az európai uniós országok rendvédelmi szerveinek a korrupciós veszélyeztetettsége, valamint az általuk végzett korrupció-megelőzési tevékenységek felmérése, továbbá a megbízhatósági vizsgálatok során a korrupciós kihívásnak ellenállni képes, illetve nem képes személyeket egymástól elkülönítő személyiség- és viselkedési jellemzők feltárása érdekében.

---

⁵⁴ Malét-Szabó E. (szerk.) (2015): *Az erkölcsi értékrend és a személyiség közötti kapcsolat vizsgálati szempontjai*, Belügyminisztérium, Budapest.

Ezen kutatások során *félig strukturált interjúk kerültek* felvételre rendvédelmi szervek első számú vezetőivel (tervezetten 5 fő, melyből megvalósult 3 fő: Országos Rendőr-főkapitányság, Országos Katasztrófavédelmi Főigazgatóság, Szervezett Bűnözés Elleni Központ), valamint a Nemzeti Védelmi Szolgálat (a továbbiakban: NVSZ) 10 megbízhatósági vizsgálatot végző kollégájával, továbbá egy rövid, összesen 6 kérdésből álló, elektronikus *kérdőív* került kiküldésre az Európai Unió Korruptióellenes Kapcsolati Hálózatán keresztül.

A következőkben ezen kutatások legfontosabb eredményei kerülnek bemutatásra az egyes főbb kutatási célkitűzések mentén tárgyalva.

1. A szilárd erkölcsiség fogalma és vizsgálati szempontjai⁵⁵

A *szilárd erkölcsiség* fogalmának tisztázása elsődleges fontosságú volt a kutatás számára, mivel erre vonatkozóan – a korruptió és az integritás Nemzeti Korruptióellenes Programban (2015) való meghatározása mellett – központilag egységesített definícióval eddig nem rendelkezünk.

Figyelembe véve a meglévő meghatározásokat, a három felsővezetői interjú alapján, a gyakorlat oldaláról közelítve a következőképpen határoztuk meg a *szilárd erkölcsiség* mint a korruptiót elutasító személyiség alapjellemezőjének a fogalmát:

A szilárd erkölcsiség az ember azon személyiségjellemezője, amellyel elfogadja az érvényben lévő társadalmi normákat (beleértve a jogi, etikai szabályokat), azokat megingathatatlanul betartja és rendíthetetlenül védi.

Mindennek szellemében a szilárd erkölcsiséggel rendelkező kolléga:

---

⁵⁵ Malét-Szabó E., Csató P. (2015): A hazai rendvédelmi szerveknél előforduló korruptió magatartások, valamint a korruptió megelőzésére tett törekvések jellegzetességei in: Malét-Szabó E. (szerk.): *Az erkölcsi értékrend és a személyiség közötti kapcsolat vizsgálati szempontjai*, Belügyminisztérium, Budapest.

- személyiségét, viselkedését és gondolkodásmódját tekintve teljes mértékben megfelel a társadalmi normáknak – a rendvédelmi szervek működéséhez szükséges közbizalom fenntartásához elengedhetetlen írott és íratlan szabályoknak –;
- azokat hivatali és magánéletében is minden körülmények között betartja;
- életét ezen szabályok és erkölcsi hitvallás mentén éli;
- továbbá mentes minden olyan valós, vagy látszólagos körülménytől is, amely ezen jellemzőket negatív irányba befolyásolná. *„Nem elég tisztességesnek lenni, annak is kell látszani”.*

Összességében elmondható tehát, hogy a szilárd erkölcsiséggel rendelkező kolléga nem inog meg olyan helyzetekben, ahol erkölcsi (korrupciós) kihívás éri.

Ez a meghatározás szolgált alapul minden további elméleti és gyakorlati kutatáshoz, melyek alapvető célja egy a szilárd erkölcsiség vizsgálatára alkalmas módszer kifejlesztésének, illetve a belügyi szervek vezető-kiválasztási rendszerébe való bevezetésének az előkészítése és támogatása volt. Éppen ezért kutatásunk során arra is kitértünk, hogy vajon a rendvédelmi szervek felsővezetői köre *mikor tartaná fontosnak és javasoltnak a szilárd erkölcsiség vizsgálatát*. Véleményeik összegzéseként a következő időrendi sorrend állítható össze, melyre jellemző, hogy követi a pszichológiai alkalmassági vizsgálatok⁵⁶ időbeli rendszerét, azonban minden esetben attól elkülönülő módszertant feltételez:

- a rendvédelmi szervhez (hivatásos állományba) történő felvétel előtt;
- a próbaidő végén a véglegesítés előtt (jellemzően a rendőrségi állományra, mivel ők ezen időszak alatt találkoznak igazán először hivatalos személy minőségükben az állampolgárokkal);
- időszakosan a 2 évenkénti időszakos alkalmassági vizsgálatokkal párhuzamosan;
- jelentősebb beosztás- illetve szolgálati hely váltását megelőzően soron kívül elrendelve.

⁵⁶ 57/2009. (X. 30.) IRM-ÖM-PTNM együttes rendelet *„egyes rendvédelmi szervek hivatásos állományú tagjai egészségi, pszichikai és fizikai alkalmasságáról, közalkalmazottai és köztisztviselői munkaköri egészségi alkalmasságáról, a szolgálat-, illetve keresőképtelenség megállapításáról, valamint az egészségügyi alapellátásról”*

Mindenképpen továbbgondolást igényel azonban, hogy ezen vizsgálatok, még, ha céljukat tekintve egységesek is lennének (hiszen mind a szilárd erkölcsiség felmérését céloznák), kell-e, jó-e ha egységes módszertannal rendelkeznek. Valószínűnek tűnik, hogy igazodva az egyes alkalmak specifikus jellegzetességeihez (mennyi szolgálati tapasztalattal rendelkezik az egyén, milyen szakterületre illetve beosztásba kerül, stb.) a szilárd erkölcsiség vizsgálatának is változó tartalmú vizsgálati metodikával kell rendelkeznie.

2. A hazai rendvédelmi szerveknél előforduló korrupciós viselkedésminták szerv-, szakterület- és beosztásspecifikus jellegzetességei⁵⁷

A kutatás igen fontos kérdése volt annak meghatározása, hogy a hazai rendvédelmi szervek állománya körében megjelenő *korrupciós viselkedésminták milyen rendvédelmi, illetve szerv-specifikus jellegzetességekkel* rendelkeznek, illetve, hogy léteznek-e ezek alapján tipikusnak tekinthető szerv-, szakterület- és beosztás- (beosztott, közép- és felsővezető) specifikus korrupciós viselkedésminták.

Az NVSZ által biztosított statisztikai eredmények és elemzések alapján, amiket a felsővezetői interjúk eredményei is egyértelműen alátámasztottak, az egyes rendvédelmi szervek eltérnek egymástól a tekintetben, hogy milyen fokú, illetve milyen típusú korrupciós veszélyeztetettség, illetve fertőzöttség jellemzi őket. Eredményeink alapján e tekintetben a rendvédelmi szervek alábbi 3 jellegzetességét mindenképpen fontos figyelembe venni:

1. Mennyire jellemzi a mindennapi munkavégzés során az állampolgárokkal való közvetlen kapcsolat?
2. Végez-e valamilyen hatósági tevékenységet?

---

⁵⁷ Malét-Szabó E., Csató P. (2015(1)): A hazai rendvédelmi szerveknél előforduló korrupciós magatartások, valamint a korrupció megelőzésére tett törekvések jellegzetességei in: Malét-Szabó E. (szerk.): *Az erkölcsi értékrend és a személyiség közötti kapcsolat vizsgálati szempontjai*, Belügyminisztérium, Budapest.

3. Milyen az állomány anyagi és/vagy erkölcsi megbecsültsége az állományon belül illetve a társadalomban?

Ezen három kérdést figyelembe véve egyértelműnek tűnik a statisztikai adatokkal (lásd. *1. táblázat*) is világosan alátámasztott tény, miszerint a rendvédelmi szervek közül leginkább a rendőrség, ezen belül is az Országos Rendőr-főkapitányság állományát érinti a korrupciós veszélyeztetettség. Ők azok ugyanis, különösen a közrendvédelmi, a közlekedésrendészeti és a határrendészeti szakterület, akik közvetlen hatósági tevékenységet folytatnak, személyes észlelésük alapján büntetnek, illetve a mindennapi munkatevékenységük során folyamatosan, sokszor külső – kollégák illetve vezetők általi – kontroll nélkül érintkeznek az állampolgárokkal.

Az általuk elkövetett tipikus korrupcióval kapcsolatos bűncselekmények mindezen jellegzetességek következményeiként a *hivatali vesztegetés* illetve a *hivatali vesztegetés elfogadása*, valamint a *hivatali visszaélés*.

Mindemellett egyfajta szakterület- (sőt esetenként még hely-) specifikus korrupciós mintának tekinthetők a többségében a határrendészeti szakterület munkatársai által a *schengeni övezet*hez kapcsolódóan elkövetett korrupciós bűncselekmények, mint a csempészés és az embercsempészet.

A Nemzeti Védelmi Szolgálat által feljelentett személyek száma 2014. évben			
	ORFK	BVOP	OKF
<i>létszám</i>	kb. 48.000 fő	kb. 8.000 fő	kb. 11.000 fő
hivatali vesztegetés és/vagy vesztegetés elfogadása	41	3	2
hivatali visszaélés	69	8	3
kábítószer kereskedelem és/vagy birtoklás	3	2	0
jelentési kötelezettség elmulasztása	0	0	0
lopás	0	0	0
Összesen	113	13	5

1.sz. táblázat Az NVSZ által 2014-ben feljelentett személyek szervezeti hovatartozása

A *hatósági szakterület* magas veszélyeztetettsége jellemző az Országos Katasztrófa-védelmi Főigazgatóság állományára is, különös figyelemmel arra, hogy e szakterület az utóbbi időben több feladattal is bővült, például a vízügyi tevékenységgel, a hulladékszállítással, a kéménysepréssel, a gázkészülékek működtetésének felügyeletével. Mindennek megfelelően esetükben a legvalószínűbb korrupciós cselekmények a *vesztegetési pénzek elfogadása*, valamint a *vesztegetés feljelentésének elmulasztása*.

A *büntetés-végrehajtási állomány* által elkövetett korrupciós cselekmények közül *hivatali visszaélés*, a *hivatali vesztegetés elfogadása*, a *sikkasztás* és a *kábítószer kereskedelem és kábítószer birtoklása* a jellemző. Az elkövetői kör a büntetés-végrehajtás majd mindegyik állománykategóriáját érinti, és megjelent mellettük az állománytól jogosulatlan előnyt kérő polgári – elsősorban elítéltek kapcsolattartói körébe tartozó – személyek köre is.

A kutatásunkban résztvevő, feladatrendszerét tekintve igen specifikus szerv, a *Szervezett Bűnözés Elleni Központ* állománya esetében azonban, a fentiekkel szemben, azok egyfajta ellenpontjaként – a már említett 3 fő jellemzőből is levezethetően, miszerint általában közvetlenül nem állnak kapcsolatban az állampolgárokkal, nem végeznek hatósági tevékenységet, valamint kiemelt anyagi és erkölcsi megbecsülés jellemzi őket – kijelenthető, hogy nem tekinthetők veszélyeztetettnek a korrupció szempontjából.

A fentiekben tárgyalt szerv- és szakterületspecifikus korrupciós viselkedési minták mellett a *vezetői beosztások* vonatkozó *specifikumait* tekintve nem volt egyöntetű a megkérdezett felsővezetők véleménye. Kijelenthető azonban, hogy feltételezhetően minél differenciáltabb összetételű azon állománykör, akiket a korrupciós veszélyeztettség érint, annál valószínűbb, hogy léteznek a vezetői beosztásokra vonatkozóan is specifikumok.

3. A korrupciómegelőzés hazai és nemzetközi gyakorlata⁵⁸

Az *Európai Unió Korrupcióellenes Kapcsolati Hálózatán* keresztül az egyes országok rendvédelmi szerveinek a korrupciós veszélyeztetettségét, valamint az általuk végzett korrupciómegelőzési tevékenységeket feltárni hivatott elektronikus úton szétküldött kérdőívünkre összesen 10 ország (Ausztria, Bulgária, Észtország, Franciaország, Görögország, Lettország, Montenegro, Portugália, Románia, Szlovákia) 11 rendvédelmi szerve válaszolt. A kapott adatokat elemezve, azokat a hazai rendvédelmi szervekre vonatkozó adatokkal összevetve, összességében megállapítható, hogy a társadalom rosszallását kiváltó magatartások közül a *vesztegetés*, valamint a *hatalommal való visszaélés* a leginkább jellemző. Mindemellett hangsúlyozandó, hogy az egyes országokra jellemző korrupciós kockázati tényezők jelentős mértékben függenek az adott állam berendezkedésétől, a jogszabályi környezettől, valamint attól a szabályrendszerrel, mely meghatározza a közhatalom gyakorlásának kereteit.

Elmondható, hogy – valószínűleg részben a vonatkozó uniós szabályozásnak köszönhetően – az európai uniós országai általában véve hasonlóan definiálják a korrupciót, mint a magyar jog, mely a Büntető Törvénykönyv⁵⁹ XXVII. fejezetében szereplő *korrupciós bűncselekmények* – mint *vesztegetés, vesztegetés elfogadása, hivatali vesztegetés, hivatali vesztegetés elfogadása, vesztegetés bírósági vagy hatósági eljárásban, vesztegetés elfogadása bírósági vagy hatósági eljárásban, befolyás vásárlása, befolyással üzérkedés, korrupciós bűncselekmény feljelentésének elmulasztása* – összességét érti alatta kiegészítve az ún. korrupciós jellegű bűncselekményekkel, mint *szolgálati és hivatali visszaélés, hűtlen kezelés, gazdasági titok megsértése*. A korrupciós bűncselekmények között leggyakrabban a következő tényállások szerepelnek az uniós országokban: *megvesztegetés, kenőpénz elfogadása, bizalommal, befolyással, pozícióval való visszaélés*.

⁵⁸ Malét-Szabó E. (2015): A korrupció és a korrupció elleni küzdelem jellegzetességei az Európai Unió országainak rendvédelmi szerveinél, in: Malét-Szabó E. (szerk.): *Az erkölcsi értékrend és a személyiség közötti kapcsolat vizsgálati szempontjai*, Belügyminisztérium, Budapest.

⁵⁹ 2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről

A rendvédelmi szervek – ahogy Magyarországon is – általában *tervszerűen végzik a korrupciómegelőzési tevékenységüket*, mely olyan aktivitásokat tartalmaz, mint *képzések* (tréningek és oktatások) tartása az állomány alapképzése és a továbbképzése során; *különböző ellenőrzések* a rendvédelmi dolgozók hátterére és pénzügyi helyzetére vonatkozóan; a *sajtó* bevonása és *különböző figyelemfelkeltő kampányok, szóróanyagok* készítése; *külső állami és civil szervezetekkel való együttműködés*, valamint *különböző, az egyes országok által egyedileg értelmezett integritástesztek* végzése. Magyarországon mindebből jelenleg az ellenőrzéseknek és a megbízhatósági vizsgálatoknak van különösen fontos szerepe, míg az oktatás, a sajtó, valamint a civil szervezetekkel való kapcsolat mostanában kerül előtérbe.

Az egyes országok jellemzőinek vonatkozó hatását illusztrálva érdekességként megjegyzendő, hogy míg az észti rendőrség esetében a *fokozott társadalmi kontroll* jelenléte szinte ellehetetleníti a korrupciót, addig Románia korrupciómegelőzési tevékenységének jelenleg egyik legfontosabb eleme – éppen a rendőrség köztudottan erőteljesen korrupt voltával szembeni küzdelem részeként – a társadalmi kontroll erősítése, ennek érdekében pedig a *különböző figyelemfelkeltő kampányok és szóróanyagok* készítése.

A fentiekben is hivatkozott egységességgel szemben a korrupciómegelőzést célzó szűrővizsgálatokkal – *integritástesztekkel* – kapcsolatosan igen vegyes válaszok érkeztek az Európai Unió országainak rendvédelmi szerveitől. Jellemző, hogy mindenki a saját megközelítését, valamint a jogszabályi kereteiket szem előtt tartva értelmezi és működteti – ha van – az integritástesztek rendszerét. Franciaország, Bulgária, Szlovákia és Észtország arról számolt be, hogy náluk jelenleg *semmilyen korrupciómegelőzést célzó szűrővizsgálatot nem végeznek*. Ezzel szemben Görögországban és Romániában a nálunk az NVSZ által végzett *megbízhatósági vizsgálatokhoz hasonló „integritástesztek”* végeznek szűrőpróbaszerűen az állomány körében, de soha nem az állományba kerülést megelőzően. Lettországból egy a többi országtól eltérő gyakorlatként integritástesztként egy előzetes oktatást követő *tudás alapú online teszt* kidolgozását tüzték ki célul a 2015-2020 közötti időszakra vonatkozóan. Egyedül Portugália válaszában szerepelt, hogy bár nem rendelkeznek a korrupció megelőzését célzó

speciális teszttel, a biztonsági erők tagjainak olyan *pszichológiai teszteken* kell megfelelniük, melyek eredményeként az egyének integritása is kiértékelésre kerül mind a felvételi eljárás, mind pedig a magasabb beosztásba kerülést megelőző alkalmassági vizsgálatok során. Mindezzel összhangban Ausztria arról számolt be, hogy jelenleg tervezik a strukturált felvételi interjú kiegészítéseként egy speciális kiválasztási eljárás kidolgozását és bevezetését az Osztrák Korrupcióellenes Szövetségi Hivatal Művelti Osztályának új alkalmazottai esetében, melynek során egyrészt *személyiségteszt* (Big Five) kerülne felvételre a helyzetek felfogásában mutatkozó különbségek feltárására, másrészt pedig különböző *képességek* (mint *frusztrációs tolerancia, teljesítménymotiváció, aspirációs szint, reflexivitás, stb.*) felmérésére kerülne sor kisebb feladatok megoldásán keresztül.

Kijelenthető tehát, hogy Magyarország élen járónak tekinthető az integritásteszttek vonatkozásában, hiszen a már 2011 óta jogszabállyal⁶⁰ biztosított alapon működő megbízhatósági vizsgálatok mellett jelenleg van kidolgozás alatt egy a teljes rendvédelmi állományra vonatkozóan alkalmazható *szilárd erkölcsiséget* mérő vizsgáloeljárás.

Fontos azonban hangsúlyozni, hogy *a korrupció problémájának rendszerszemléletű megközelítése* nélkül – mely az egyének szintjén történő beavatkozás (közte a szilárd erkölcsiség mérése), mellett magában foglalja a szervezeti szintű beavatkozások szükségességét is – egyetlen szervezet korrupciómegelőzési törekvése sem lehet valóban sikeres. Éppen ezért a szilárd erkölcsiség mérésére való törekvés nyilvánvalóan szükséges és fontos volta mellett nem szabad megfeledkezni a rendvédelmi szervek által végzendő további korrupciómegelőzési tevékenységek fontosságáról sem, mint a vezetői ellenőrzések, azaz a parancsnoki kontroll rendszere, a szervezeti átláthatóság biztosítása, az állomány vonatkozó képzése, stb.

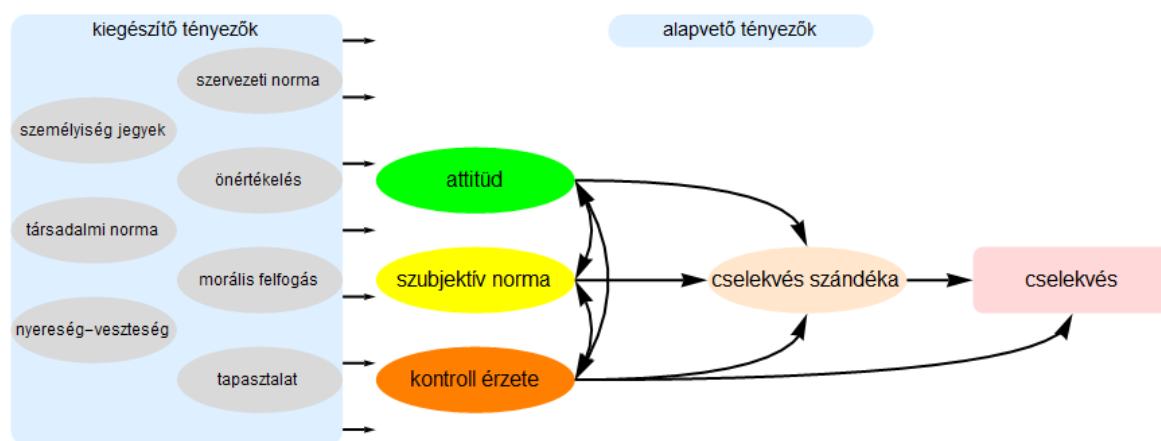
⁶⁰ 1994. évi XXXIV. törvény a Rendőrségről 7/A. §

4. A szilárd erkölcsiség mérésére javasolt SZEMmodell⁶¹

A szilárd erkölcsiség fogalmának definiálását, a hazai és más európai rendvédelmi szervek állományát érintő korrupciós veszélyeztetettség jellemzőinek, valamint az általuk mindennek a kezelése, megelőzése érdekében végzett tevékenység feltérképezését követően a kutatás egyik legfontosabb eredménye a szilárd erkölcsiség mérésére javasolt elméleti SZEMmodell megalkotása volt.

Az elméletalkotók – Prof. Dr. Hunyady György, az MTA r. tagja és Prof. Dr. Münnich Ákos – alapfeltevése szerint – kiindulva abból, hogy korrupcióban részt venni, korrupct cselekedetet végrehajtani nem lehet „véletlenül”, arra legalábbis szándék szintjén készülni kell – *a szilárd erkölcsiség egy tanult tulajdonságunk, amit a tágabb és szűkebb környezetünktől tanulunk meg, azokat egyéniségünknek megfelelően átformáljuk, átszínezzük, és beépítjük személyiségünkbe, azaz senki sem születik erkölcsösnek vagy erkölcstelennek.* Amennyiben ez elfogadható feltevés, akkor van esélyünk megfelelő képzéssel, szabályozással, erkölcsi példamutatással befolyásolni annak személyenkénti alakulását, és ezáltal csökkenteni a kétségtelenül meglevő egyéb negatív irányú hatásokat (pl. rossz családi-baráti környezet, nehéz anyagi helyzet, stb.).

1.sz. ábra A SZEMmodell

⁶¹ Hunyady Gy., Münnich Á. (2016): *A rendvédelmi szervek személyi állományára vonatkozó szilárd erkölcsiség elvárás pszichológiai szempontú elemzése és modellezése*, Belügyi Szemle, Budapest (megjelenés alatt).

A mindezen alapfeltevésre épülő *SZEMmodell* – ahogy az az alábbi 1.sz. ábrán is látszik – a már sokszor bizonyított *tervezett viselkedés elméletére* (Ajzen, 2005) épül, mely szerint egy konkrét viselkedésre, jelen esetben a korrupciós kihívásnak ellenállni képes szilárd erkölcsiségű viselkedésre vonatkozó cselekvéses szándék levezethető az egyén adott viselkedésre vonatkozó attitűdjéből, szubjektív normájából, valamint a konkrét cselekvés fölött érzett szubjektív kontrolljából. Mindezen alapelemeket az elméletalkotók, figyelembe véve a rendvédelmi szervek, valamint a korrupciós viselkedés sajátosságait, további elemekkel egészítették ki, mint a szervezeti és a társadalmi norma, az egyén személyiségjegyei, önértékelése, morális felfogása, nyereség-veszteség számításai, valamint a vonatkozó tapasztalata.

5. A megbízhatósági vizsgálatok alá vont személyek viselkedéses jellemzői a *SZEMmodell* alapján értékelve⁶²

A *SZEMmodell* elméletének megalkotását követően fontos volt ellenőrizni mindennek a rendvédelmi szervek gyakorlatában – jelen esetben az állomány által elkövetett korrupciós bűncselekmények vonatkozásában – való működését. Ezt célozták az összesen 13 személlyel (2 felsővezető és 10 megbízhatósági vizsgálatot végző kollégával) felvett, a *SZEMmodell* alap- és kiegészítő elemeit szisztematikusan feltárni hivatott félig strukturált interjúk. Az eredmények – melyek közül néhány hangsúlyosabbat az alábbiakban alapján egyértelműen kijelenthető, hogy azon személyek, akik a rendvédelmi szervek állományán belül képesek korrupciós cselekményt elkövetni – a mindezt mereven elutasító kollégáikkal összehasonlítva – eltérő tulajdonságokkal rendelkeznek a *SZEMmodell* elemeit tekintve. Mindez pedig tapasztalati alapon is egyértelműen alátámasztja azt, hogy a tervezett viselkedés modelljére

⁶² Malét-Szabó E., Csató P. (2015(2)): A hazai rendvédelmi szerveknél előforduló korrupciós magatartások jellegzetességei a *SZEMmodell* elemeinek tükrében, in Malét-Szabó E. (szerk.): *Az erkölcsi értékrend és a személyiség közötti kapcsolat vizsgálati szempontjai*, Belügyminisztérium, Budapest.

épülő SZEMmodellt javasoljuk a rendvédelmi állomány szilárd erkölcsiség mutatójának a mérésére.

A szubjektív norma, vonatkozásában elsősorban a közvetlen *munkatársak (kollégák)*, a *család (tagok)* illetve a *barátok* véleménye az, amely – eltérő súllyal, de – meghatározó a korrupciós cselekményhez vezető úton. Hangsúlyos még az aktuális *társadalmi közeg*, így a *média* szerepe is, mint a vélemények kialakításában megjelenő „követendő” minta közvetítői.

A szubjektív kontroll-érzettel kapcsolatban hangsúlyozandó, hogy a vonatkozó *belső tényezők* között – mint a korrupciós cselekedet végrehajtását elősegítő tényezők – megjelent az igen *magas szintű szakmai ismeret*, az alapos és pontos rendszer-ismeret, a *védelmi rendszerek hiányosságainak*, a munkát meghatározó norma-és szabályrendszernek, a rendszert működtető folyamatoknak az ismerete, valamint az erős önkontroll, a jó kommunikációs és kapcsolatteremtő képesség, és a magas intellektus. A korrupciós cselekményt elősegítő *külső tényezők* közül a *munkahelyhez köthetően* kiemelendő az olyan helyszín vagy alkalom, ahol *nincs tanú*, az olyan környezet, ahol a *kontroll lehetősége nem adott*, valamint a *túlzott bizalom* a vezető részéről a beosztottja felé. Mindemellett nem elhanyagolható a *munkahelyi szocializációs környezet* sem. Az egyén *személyes környezetével* kapcsolatban az *egzisztenciális problémák*, a *szocializációs környezet*, a folyamatos *külső korrupciós nyomás*, valamint a rosszul értelmezett „segítségnyújtási szituáció” hangsúlyozandó. Jellemző, hogy minél több *személyes tapasztalattal* rendelkezik valaki, annál erősebb a szubjektív kontroll érzete, ami együtt jár a kisebb feszültséggel és a határozottabb viselkedéssel is.

A személyiségjegyek, mint kiegészítő tényezők vonatkozásában felmerültek az elkövetést támogató „pozitív” és „negatív” vonások. *Pozitív vonások* lehetnek a nyitott, közvetlen kapcsolatteremtési képesség, a jó stressztűrés, a túlzott a magabiztosság, az önbizalom, a kontrollhiány, a jó emberismeret valamint a magas kockázatvállalási hajlandóság. *Negatív vonások* a bizalmatlanság, óvatosság, dac, zárkózottság, alacsony felelősségtudat, agresszió, gátlástalanság, lojalitás hiánya, befolyásolhatóság, egoizmus, gyenge akarat, hazudozásra való hajlam. Ezzel szemben azon

személyek, akik elutasítják a korrupciós cselekedeteket általában jól szocializáltak, lojálisak a szervezethez, becsületesek, kiegyensúlyozottak és szilárd értékítélettel rendelkeznek.

A *társadalmi megítélés* vonatkozásában érdekes különbségként merül fel a korrupciós cselekedetet elkövetők és elutasítók között, hogy bár mind a ketten tisztában vannak a társadalom elítélő megítélésével, ezt az elkövetők többségében figyelmen kívül hagyják, míg az elutasítók a saját értékrendük részévé teszik.

6. A végkonklúzió, azaz az új belügyi vezető-kiválasztási rendszer elméletének és gyakorlatának értékelése a SZEMmodell tükrében⁶³

A kutatás elsődleges céljának megvalósítása érdekében, utolsó lépésként az új belügyi vezető-kiválasztási rendszer⁶⁴ elmélete és gyakorlata került kiértékelésre a SZEMmodell egyes elemei mentén.

Az új belügyi vezető-kiválasztási rendszer alapja a 13 egységes belügyi vezetői alapkompentencia, melyek komplex módszertannal (melynek részei: 10 dinamikus teszt; egyéni, páros és csoportos AC; félig strukturált interjú) való feltérképezését szolgálja a vizsgálati rendszer. A SZEMmodell ezzel szemben azt feltételezi, hogy a korrupciós magatartás, és így a szilárd erkölcsiség is, nem velünk született, hanem tanult jelenség, így a modellezésére sokkal alkalmasabb a tervezett viselkedés elmélete, melynek alapelemei az egyén mérni kívánt *viselkedésre vonatkozó attitűdje, szubjektív normája és kontroll érzete*, valamint a mindebből együttesen következő *viselkedési szándéka*. Egyértelműen látható, hogy ezen alapelemek és a kompetenciák, mint személyiségjellemzők között nem található átfedés. Pusztán a SZEMmodell esetében javasolt kiegészítő tényezők között szereplő *Személyiségjegyek* jelenthetnek egyfajta kapcsolódási pontot a két modell között.

⁶³ Malét-Szabó E. (2015): Az új belügyi vezető-kiválasztási rendszer elemeinek értékelése a szilárd erkölcsiség mutató mérésére javasolt SZEMmodell tükrében, in: Malét-Szabó E. (szerk.): *Az erkölcsi értékrend és a személyiség közötti kapcsolat vizsgálati szempontjai*, Belügyminisztérium, Budapest.

⁶⁴ Malét-Szabó E. (2014): Az új belügyminisztériumi vezető-kiválasztási eljárás rövid bemutatása. In: Hegedűs J. (szerk.): *Tanulmánykötet a belügyi vezető-kiválasztási eljárásról*, Belügyminisztérium, Budapest, p. 60-66.

Ezt jelzi, hogy a nemzetközi szakirodalomban⁶⁵⁶⁶ igazolt kapcsolatnak megfelelően, mely szerint a Big Five⁶⁷ személyiségdimenziói közül a *Lelkiismeretesség* és a *Barátságosság* kapcsolatban van a személyiség integritásával, azaz a korrupció magatartásnak való ellenállási képességével, kapcsolat feltételezhető az ezen személyiségdimenziókkal párhuzamba állítható *Következetesség, kiszámíthatóság (Szabálytudat, fegyelmezettség alkompetencia)* és a *Konfliktuskezelés, érdekérvényesítés (együttműködés)* kompetenciák, valamint a SZEMmodell kiegészítő elemei között szereplő *Személyiségjegyek* között. Ezen kapcsolat létének igazolása azonban mindenképpen további kutatást igényelne.

Amennyiben ez a kapcsolat beigazolódik, és vezetői döntés értelmében a szilárd erkölcsiség mérése a vezető-kiválasztási eljárás részévé válik, úgy mindenképpen megfontolandó az eljárás során ezen két kompetenciára vonatkozóan keletkezett információk felhasználási formájának a kidolgozása, mint egyfajta külső input.

Mínd ezt a külső inputot tovább színesíthetné, ha az egyéni Teljesítményértékelési Rendszerben megtalálható kompetencia alapú elemek – a kötelező munkamagatartások, és az ajánlott kompetenciák – vonatkozó elemeinek (a *Lelkiismeretesség* vonatkozásában a Figyelem a feladatok végrehajtására, Határidők betartása, Munkatempó és feladatvállalás, a *Barátságosság* vonatkozásában a Csapatmunka, együttműködés, Problémamegoldás) értékelési eredményeit is felhasználhatóvá teszik.

A kutatási eredményeinket összegezve kijelenthető, hogy az új belügyi vezető-kiválasztási rendszer tudományosan megalapozott, komplex, s egyben a gyakorlat által is igazolt rendszere – bár szolgáltat bizonyos információkat a szilárd erkölcsiséget támogató személyiségjegyekről – jelen formájában sem az elméletét, sem pedig a gyakorlatát illetően

---

⁶⁵ Giluk, T.L. and Postlethwaite, B.E. (2015). *Big Five personality and academic dishonesty: A meta-analytic review*. *Personality and Individual Differences*, p. 72, 59–67.

⁶⁶ Murphy, K.R., and Lee, L.L. (1994). *Personality Variables Related to Integrity Test Scores: The Role of Conscientiousness*. *Journal of Business and Psychology*, p. 8(4), 413-424.

⁶⁷ McCrea, R.R., and Costa, P.T., Jr. (1987). *Validation of the five-factor model of personality across instruments and observers*. *Journal of Personality and Social Psychology*, p. 52, 81-90.

nem alkalmas arra, hogy a szilárd erkölcsiség SZEMmodell alapján történő mérése kizárólagosan ennek részeként valósuljon meg. A rendszer mind elméletileg, mind pedig módszertanilag jelentős bővítést igényelne annak érdekében, hogy mindegy alkalmassá váljon.

Éppen ezért szakmailag sokkal inkább egy új, önálló vizsgálati eljárás, a SZEMteszt komplex és egyben informatikai rendszer által támogatott kidolgozása tekinthető igazán hatékony és éppen ezért javasolt megoldásnak a szilárd erkölcsiség SZEMmodell alapján történő mérése érdekében.

